

■ En god debattkultur?

● LÆRINGSMÅL

- **Styrket politisk mestringstro**
- **Styrket evne til å se seg selv som endringsaktør**
- **Økt forståelse av unges rolle i demokratiet**
- **Økt forståelse av hva en demokratisk kultur innebærer**
- **Styrket samarbeidsevne og kommunikasjonsferdigheter**

TIDSBRUK: 90 minutter

ANTALL DELTAKERE: 12–30

NØDVENDIG UTSTYR:

- 2–3 rom
- roller skrevet ut på papir
- informasjon om hersketeknikker på papir

FORBEREDELSE

- Kopier opp beskrivelse av de ulike rollene.
- Kopier opp informasjon om hersketeknikkene.
- Del deltakerne i tre grupper

● FREMGANGSMÅTE

INTRODUKSJON

- Fortell gruppa at dere nå skal ha et rollespill. Noen vil kanskje oppleve det som vanskelig eller utfordrende, men husk at dette er roller vi inntar og ikke noe som angår deres egne person. Jeg skal dele dere i tre grupper, og hver gruppe skal få et oppdrag. Oppdraget får dere når dere har gått til stedet dere skal forberede dere.
- Del inn i tre grupper og spre de på forskjellige rom. Gruppene skal ikke vite hva de andre får i oppgave. Hver av gruppene får utdelt et ark med ulike roller de skal spille ut (hersker, forsvarer, kjemper). Det bør være minst tre personer som har samme rolle når alle samles.

- Gå til alle gruppene og be noen på gruppa om å lese oppgaven høyt for resten. Spør om de har ideer til hvordan de kan spille ut rollen. Hvis det virker som det er vanskelig å få diskusjonen i gang, de er usikre eller det er noe de ikke forstår, kan du komme med noen eksempler og forslag. Be alle gruppene bli enig om hvordan de konkret skal spille ut rollen sin.
- Gruppene bør få minst 10 minutter til å forberede seg.

HOVEDDEL

- Samle hele gruppa rundt et bord formet i en hestesko og informer om generelle debattregler (det er nok med forskjell mellom innlegg og replikk) og god debattkultur (respektere hverandre, rekke opp hånda når du vil si noe, ikke avbryte andre).
- Fasilitator er møteleder, og starter når alle har satt seg. - Velkommen til møte i ungdomsrådet i Drømmeland! Dette møtet har jeg gledet meg veldig til. Som ordfører i kommunen er jeg veldig glad for at vi i dag skal diskutere hva ungdomsrådet mener vi bør gjøre med skolegården på Tull skole. Jeg har ikke fått inn noen konkrete forslag og derfor starter vi med en åpen debatt for å høre om det finnes noen forslag.
- Åpne for samtale, men gi ordet til en av «herskerene» flere ganger i starten. Ignorer de som er «kjempere» en liten stund før du går over til å moderere mer nøytralt.
- Mild moderering av diskusjonen. Grip kun inn om det er virkelige personkarakteristikk. Det er meningen at det skal tilrettelegges litt ekstra for de som kommer med hersketeknikker.
- Styr diskusjonen mot en slutt og vurder hvilke forslag som har blitt mest debattert. Velg ut de to du mener er riktig å stemme over. Hvis gruppa protesterer, så kan du gi de mulighet til å stemme over flere/andre forslag også.

- Avslutt diskusjonen med en håndsopprekning over to av forslagene som har blitt diskutert. Den med flest stemmer vinner fram i saken.
- Fortell deltakerne at rollespillet er ferdig, men at de ikke skal si hvilken rolle de hadde. Be gruppa om å samle seg i en ring på gulvet eller ved å flytte stolene.

AVSLUTTENDE REFLEKSJON

- Be gruppene gjette hva slags rolle de andre hadde. Etterpå ber du gruppene fortelle hva slags rolle de hadde på arket. Fortell kort om hva hersketeknikker er slik at alle har den samme informasjonen.
  - o Hvilken rolle fikk du tildelt og hvordan var det å spille den?
- Spør gruppa hvordan det følte å være i dette møtet. Ta gjerne en runde i sirkelen så alle får sagt noe.
  - o Hvordan opplevde du denne diskusjonen?
  - o Var det noe du reagerte spesielt på?
  - o Var det noe som var annerledes eller uventet?
- Still noen oppfølgingsspørsmål til det deltakerne sier. Eksempler på spørsmål:
  - o Hvorfor tror du noen bruker hersketeknikker?
  - o Hvordan kan man ta ansvar når noen bruker hersketeknikker?
  - o Bruker du noen hersketeknikker selv?
  - o Hva kan vi alle gjøre for å ikke bruke hersketeknikker selv?
  - o Er noen hersketeknikker verre enn andre? Hvilke er verst?
- Avslutt med å si at dette rollespillet er et godt eksempel på at å skape en god og trygg debattkultur ikke alltid er så lett.

TIPS!

Denne øvelsen kan fort få høy temperatur. Det er meningen at øvelsen skal framprovosere følelser, men det er viktig at ingen føler seg angrepet som person. Vær bevisst på at alle deltakere har ulike utgangspunkt, og at det kan være lurt å gjøre en forhåndsinndeling av grupper.

Spør deltakerne:

- o Var det noe som var bra med dette møtet?
- o Er det noe du kan gjøre for å endre debattkulturen hjemme, på skolen, fritidsklubben eller andre steder?
- o Hvorfor tror dere vi gjorde denne øvelsen?

TIPS!

Rollespill kan ofte ende opp på et annet sted enn man har sett for seg. Det kan være lurt å forberede seg på å takle ulike utfall, og være ekstra nysgjerrig på hvorfor ting ble som de ble. I avsluttende refleksjon er det ekstra viktig å snakke om dette.

● BESKRIVELSE AV GRUPPENE – KOPIERES OPP OG DELES UT TIL GRUPPENE

NB! INGEN AV GRUPPENE SKAL KJENNE TIL DE ANDRES ROLLER.

GRUPPE 1: KJEMPER

Dere er alle en del av ungdomsrådet i Drømmeland kommune. Kommunen har ikke så mange innbyggere, og bare én barneskole. Nå skal skolen få ny skolegård. Ungdomsrådet skal møtes til det møtet hvor denne saken skal diskuteres og resultatet skal være et forslag fra ungdomsrådet til kommunestyret. Dere må bli enige i rådet ved å diskutere og deretter ha en avstemming.

Tenk gjennom hva dere tror vil være bra i skolegården til Tull skole og finn to ideer dere vil legge fram. I møtet skal dere fremme de meningene dere har selv og prøve å overtale de andre med gode argumenter. Du er respektfull mot de som mener noe annet, men prøver det du kan å overbevise alle om at din idé er det beste for barna i kommunen.

Når du skal stemme over forslagene skal du stemme på det du selv synes var best, og hadde de beste argumentene.

Dere skal ikke fortelle de andre gruppene hva slags rolle dere har.

Forslag til argumenter og spørsmål du bør svare på:

- Kom opp med et tydelig og konkret forslag
- Fortell hvorfor du tror dette er bra for barna i kommunen
- Forklar hva som er konsekvensene hvis det ikke blir noe av
- Er dette et tilbud som alle barn kan bruke?
- Hva koster dette?

GRUPPE 2: FORSVARER

Dere er alle en del av ungdomsrådet i Drømmeland kommune. Kommunen har ikke så mange innbyggere, og bare én barneskole. Nå skal skolen få ny skolegård. Ungdomsrådet skal møtes til det møtet hvor denne saken skal diskuteres og resultatet skal være et forslag fra ungdomsrådet til kommunestyret. Dere må bli enige i rådet ved å diskutere og deretter ha en avstemming.

Deres gruppe synes det er viktig at det ikke koster for mye penger, og dere vil helst ikke bygge noe nytt. Dere er opptatt av å spare penger, men samtidig vil dere at barna skal ha en fin skolegård. Kom opp med et konkret forslag til en billig og god løsning.

I møtet skal du støtte de som ikke blir lyttet til og prøve å legge til rette for at det er en god debattkultur. Når dere skal stemme over de ulike forslagene, så stemmer du ut ifra hvem du selv synes hadde de beste argumentene.

Dere skal ikke fortelle de andre gruppene hva slags rolle dere har.

Forslag til støtte:

- «Nå er det bare noen få som har fått snakke. Kanskje vi skal ta en runde rundt bordet så får alle si hva de mener?»
- «Jeg synes det er viktig at vi ser flere sider av saken. Det er ingen ideer som er feil her»
- «Jeg vil gjerne høre litt mer om det som ble sagt før noen avbrøt»

GRUPPE 3: HERSKER

Dere er alle en del av ungdomsrådet i Drømmeland kommune. Kommunen har ikke så mange innbyggere, og bare én barneskole. Nå skal skolen få ny skolegård. Ungdomsrådet skal møtes til det møtet hvor denne saken skal diskuteres og resultatet skal være et forslag fra ungdomsrådet til kommunestyret. Dere må bli enige i rådet ved å diskutere og deretter ha en avstemming.

I møtet skal du bruke hersketeknikker på de andre. Målet er å bruke hersketeknikker slik at forslaget til din gruppe blir stemt frem. Din gruppes forslag er å selge hele skolegården til en fabrikk sånn at ungdomsrådet kan få bruke alle pengene på å arrangere fest for seg selv og dra på ferie til syden.

Dere skal ikke fortelle de andre gruppene hva slags rolle dere har. Pass på at hersketeknikkene ikke er alt for synlige, men fungerer for å få de andre til å føle seg litt mindre.

FORSLAG TIL HERSKETEKNIKKER:

- Avbryt de som snakker for å si noe selv
- Overse de som mener noe annet enn deg (gjesping, stirre i lufta, se vekk)
- Ta fra noen pennen eller det de skriver på for å bruke det selv
- Le av det som blir sagt selv om det ikke er morsomt
- Argumenter med at «noen av oss har snakka litt om dette allerede og vi mener...»
- Vift med hendene når du viser at du vil snakke
- Få de andre til å føle seg dumme (f.eks. «det var et ganske dårlig forslag» eller «er du helt dum eller?»)
- Misforstå med vilje
- Himle med øynene til en annen «hersker» når noen av de andre snakker
- Ta mye plass i stolen og len deg over bordet slik at du sitter i veien for de ved siden av deg
- Knask og tygg med høye lyder på et eple, slurp vann eller annen drikke

HVA ER HERSKETEKNIKKER?

Kopieres opp og deles ut

Hersketeknikker er metoder personer eller grupper kan bruke for å indirekte herske over eller ydmyke andre.

På slutten av 70-tallet identifiserte Professor Berit Ås «de fem hersketeknikkene», og med det ga hun mange kvinner, og en del andre, en nøkkel til å forstå hva som skjer når de ikke blir lyttet til, overses eller ignoreres.

Det behøver ikke være den enkelte som argumenter dårlig eller ikke får fram poenget godt nok. Det behøver ikke ha noe med deg som enkeltperson å gjøre overhodet, men med gruppen andre plasserer deg inn i.

Å gi hersketeknikkene navn er å gjøre dem synlige og dermed nøytralisere virkningen av dem. Praktisk og nyttig!

De fem hersketeknikkene:

- **Usynliggjøring**
- **Latterliggjøring**
- **Tilbakeholdelse av informasjon**
- **Fordømmelse uansett hva du gjør**
- **Påføring av skyld og skam**

1. USYNLIGGJØRING

Usynliggjøring foregår når man blir bortglemt, forbigått eller «overkjørt». Usynliggjøring fratar oss selvfølelsen og minner om at vi er mindre verdt – at vi er uviktige og betydningsløse.

EKSEMPEL:

Amal er på styremøte. Hjertet banker raskere enn vanlig og håndflatene er våte av svette. Dette er hennes første styremøte og hun har bedt om ordet.

– Hvorfor er jeg så nervøs? Alle de andre ser rolige og avslappet ut. Taleren som er før Amal begynner sitt innlegg. Han er vant til dette, det kan man både se og høre. Han understreker det han sier, slår neven i bordet, snakker høyt og lenge. Ingen tviler på hans ord. Han er den som vet hva han

snakker om. Nå er det Amals tur. Hun skynder seg å si det hun skal si. Det tar ikke lang tid. Hun synes at stemmen hennes høres ut som små pip, men nå er det sagt. Hun venter på de andres reaksjon. Men ingen reagerer. Møtet fortsetter som om ingenting hadde hendt. Amal føler seg ille til mote.

– Sa jeg noe dumt? tenker hun. Oppfattet de i det hele tatt at jeg var her?

2. LATTERLIGGJØRING

Latterliggjøring foregår når noens innsats blir hånet, ledd av eller sammenlignet med noe man ikke ønsker selv. Latterliggjøringen er ofte av trekene ved en person man ikke kan endre, og kan få den som sier ifra til å føle seg sur og prippen.

EKSEMPEL:

Ulla var på et seminar i helgen. En veldig bra konferanse som ga henne en mengde nye kunnskaper og mange venner. Nå gleder hun seg til å komme tilbake til lokallaget og fortelle de andre hva hun har lært.

–Var det en bra konferanse? spør Ali når hun kommer innenfor døren.

–Ja, det var skikkelig fint! svarer Ulla. Det var ca. 100 jenter... Lengre kommer hun ikke.

–For en hønsegård! roper noen. De andre henger seg straks på, ler og kakler som høns.

Ulla prøver et par ganger å fortelle om konferansen, men blir hver gang stoppet av enda en «morsomhet».

Til slutt blir hun sint og sier høyt:

–Det er det samme, dere hører ikke på hva jeg sier likevel.

–Det var jo bare for gøy, forsvarer gutta seg.

3. TILBAKEHOLDELSE AV INFORMASJON

Tilbakeholdelse av informasjon foregår når noen, som en selvfølghet, henvender seg til andre utvalgte personer i en gruppe og bestemmer noe uten at alle i gruppa er til stede. Dette gjør at de som ikke er invitert hverken får informasjon om viktige saker på arbeidsplassen/skolen/rådet eller klarer å henge med på diskusjonen.

EKSEMPEL:

Etter møtet:

–Vil du være med å spise pizza? spør Lars.

–Ja, sier noen andre og nikker. De er en liten utvalgt gjeng med «de populære».

Signe sukker. Hun har egentlig mest lyst til å gå hjem. Hun har mye skolearbeid og vet at gruppa ofte drikker øl. Selv er hun ikke gammel nok, men hvis hun ikke blir med får hun ikke vite hva som diskuteres. Det drikkes nemlig ikke bare øl og spises pizza. De utvalgte medlemmene utveksler også nyttig informasjon, gjør viktige avtaler og bestemmer ting som egentlig skulle ha vært diskutert i møter på jobben.

4. FORDØMMELSE UANSETT HVA DU GJØR

Teknikken brukes overfor alle en har fordommer mot: Unge kvinner blir ofte beskyldt for å være utfordrende kledd og derfor skyld i voldtekt og overgrep. På den annen side beskyldes de for å være prispne hvis de ikke kler seg slik som forventet eller ikke vil være med på sosiale sammenkomster. Småbarnsmødre er egoistiske hvis de tar seg jobb og ikke er hjemme hos barna, men er de hjemmевærende så anklages de for ikke å arbeide og gjøre sin samfunnsplikt. Du straffes både for det du gjør, og det du ikke gjør.

Eksempel: Karin ringer hjem til sine foreldre. Hun må be dem om å passe sønnen i kveld. Det er et viktig møte i fagforeningen som hun må delta i. –Synes du ikke at du løper på litt for mange møter? Du ser jo aldri sønnen din, protesterer moren hennes. Det sier hun faktisk hver gang hun ser Karin. Foreldrene hennes synes det er rart at hun ikke blir hjemme og ser etter sønnen sin i stedet for å løpe på møter. De synes tydeligvis at hun ikke er en god mor, men de går likevel med på å passe Lukas. På møtet blir Karin spurt om hun har lyst til å være med i en arbeidsgruppe som skal møtes annenhver onsdag. –Det kan jeg dessverre ikke, sier Karin. Jeg har lovet sønnen min at jeg skal være hjemme hver onsdag. Karin kan tydelig se at dette ikke blir godt mottatt. I vestibylen hører hun at de snakker om henne. –Sammen med ungen min, hermer en av de andre med tilgjort stemme. –Når skal hun begynne å prioritere vervet sitt egentlig?!

5. PÅFØRING AV SKYLD OG SKAM

Påføring av skyld og skam skjer gjennom latterliggjøring, ydmykelser, blottstilling og ærekrenking. Det skjer når man får høre at man ikke er dyktige og ansvarlige nok.

EKSEMPEL:

På møtet foreslår Ole at man i fremtiden skal prøve å holde møtene på en annerledes og hyggeligere måte.

–Kunne vi ikke prøve å holde noen møter uten dagsorden og for eksempel bake en kake på rundgang eller lage taco?

–Hva i helvete? farer Adrian opp. Vi har ikke møter for å spise kaker eller holde møter uten planer! Dette er det verste jeg har hørt. Her har vi seriøse møter!

–Ja, men det er alltid de samme personene som sier noe, så jeg tenkte at om vi prøvde å holde de litt annerledes, så skulle...

Adrian avbryter: –Det er da virkelig ikke min eller noen annens feil at ikke alle sier noe. Da får de vel gå på et argumentasjonskurs! Dette er da vel ingen barnehage, eller?

Ole føler seg dum. Det er kanskje et dårlig forslag. –Kanskje de synes at jeg har ødelagt hele møtet? tenker han.